

Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích

Střední škola Třemošná

1920–1953 (1966)

Inventář

EL NAD č.: 716

AP č.: 268

Šárka Babincová

Plasy 2011

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archivního fondu	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	6
III. Archivní charakteristika archivního fondu	6
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	7
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky	7
Seznam použitých pramenů a literatury	8

Přílohy:

Příloha č. 1: Seznam použitých zkratk	9
Inventární seznam	10

I. Vývoj původce archivního fondu

V Třemošné se do konce školního roku 1919/1920 nacházela šestitřídní obecná škola, do které chodilo přes 560 žáků, a jednotřídní německá obecná škola „Na Sklárně“, navštěvovaná 31 dětmi. Snaha o zřízení měšťanské školy v obci se objevila již na konci roku 1909, ovšem její založení umožnil až zákon č. 189 ze dne 3. dubna 1919, jenž povoloval zřizování občanských (měšťanských) škol při každé obecné škole, kterou navštěvovalo alespoň 400 dětí.

Měšťanská škola smíšená v Třemošné byla zřízena výnosem zemské školní rady ze dne 30. srpna 1920 a sídlila ve školní budově společně s obecnou školou, kde měla vyhrazeny tři učebny s kabinetem a ředitelnu v I. patře. Na zařizování nové školy se velmi významně hmotně i finančně podílela místní školní rada. Zatímním ředitelem byl jmenován dosavadní učitel obecné školy Josef Bažant, odborným učitelem Václav Valeš a učitelkou ženských ručních prací Kateřina Caltová. První školní rok 1920/1921 začal 6. září a kvůli velkému počtu zapsaných dětí (130) bylo okresní školní radou povoleno zřídit najednou 1. a 2. třídu. Měšťanskou školu navštěvovaly děti převážně z Třemošné, ale i dalších obcí: Záluží, Německé (později České) Břízy, Zruče, Sence, Druztové, Bolevce-Střílny, Horní Břízy, Ledec, Hromnice, Žichlic, Dolan, Nynic, Chotíné a Kaceřova. S příchodem nově jmenovaných odborných učitelů Františka Šmolíka a Boženy Boháčové přibyla od školního roku 1921/1922 třetí třída. Školu nyní navštěvovalo již 168 žáků.

Z příspěvků místní školní rady se postupně rozrůstala žákovská a učitelská knihovna. Velmi se osvědčilo vybírání poplatků za půjčování učebnic, které se následně použily na nákup nových knih a vazbu. V listopadu roku 1922 byla zásluhou učitele Františka Šmolíka zřízena ve škole žákovská čítárna, o kterou projevila zájem i široká veřejnost. Škola pořádala odborné přednášky a promítala filmy v místním kině. Žáci slavili 28. říjen, výročí narození T. G. Masaryka a J. A. Komenského, navštěvovali divadelní představení v Plzni. V předvánočním čase byly pořádány prodejní výstavy knih, na konci školního roku pak výstavky ručních prací, žákovské akademie a školní výlety. V zimních měsících probíhaly za přispění Okresní péče o mládež v Plzni stravovací akce.

Ve školním roce 1925/1926 bylo zapsáno do 1. ročníku 102 dětí a bylo proto nutné zřídit pobočku při 1. třídě. Podobná situace se opakovala i v nadcházejícím školním roce, kdy do 1. třídy nastoupilo dokonce 109 dětí a trojtřídní školu s dvěma pobočkami navštěvovalo celkem 228 žáků.

Na základě ministerského nařízení bylo ustanoveno v roce 1930 rodičovské sdružení a od 1. prosince otevřen první ročník večerního pokračovacího kurzu pro dívky „škole odrostlé“, jehož hlavní náplní bylo šití a vaření, dále hodiny českého jazyka, počtů, účetnictví, zdravotnictví a péče o dítě.

Ve školních letech 1930/1931 až 1931/1932 se v prvních a druhých třídách zkušebně vyučovalo dle nové koncepce (tzv. Komenií, jejichž autorem byl doc. dr. Příhoda), v níž se uplatňovala metoda samoučení žáků, zkoušení pomocí testů a užívání grafů. Tato koncepce se ovšem ukázala jako nepříliš vhodná pro zdejší poměry kvůli přeplněnosti tříd a osvědčila se pouze u nejnadanějších žáků.

Měšťanské škole, umístěné v jedné budově se školou obecnou, chyběly kvůli ztíženým prostorovým podmínkám specializované učebny, jako kreslárna, rýsozna, posluchárny pro fyziku a chemii a větší místnost pro kabinet.

Od 1. září 1932 bylo nutné zřídit pobočku při třetí třídě, poněvadž maximální počet žáků na třídu klesl dle nového zákona na 60. Pro nově vytvořenou pobočku byla uvolněna učebna dosavadní páté třídy obecné školy a v první a druhé třídě OŠ zavedeno střídavé vyučování. Škola byla nyní trojtřídní se třemi pobočkami a navštěvovalo ji 269 žáků. Ze stejného důvodu

musela být rovněž ve školním roce 1935/1936 zřízena další pobočka při 1. třídě (I. C), neboť do prvních ročníků bylo zapsáno již 122 dětí. Problémem se stala opět chybějící učebna, která byla nakonec upravena se souhlasem místní školní rady ze školní tělocvičny. Další pobočka při druhé třídě (II. C) byla zřízena od školního roku 1937/1938. Školu v této době navštěvovalo 333 dětí, z toho 195 z Třemošné a 138 přespolních. V souvislosti s nárůstem počtu obyvatel v obci a rozšiřováním měšťanské školy o další pobočky docházelo k zabírání dalších učeben obecné školy a tyto pak bylo nutné umisťovat do vzdálené školní budovy Na Sklárně.

Od 1. ledna 1938 byla škola změněna na *Újezdní měšťanskou školu v Třemošné* a její obvod tvořily obce Třemošná, Německá Bříza, Záluží, Zruč, Senec a Druztová. Z obcí mimo školní újezd docházely děti z Žichlic, Hromnice, Chotíné, Kaceřova, Nynic, Plané a Bolevce-Střílny.

Společným úsilím újezdní školní rady (vznikla rovněž 1. 1. 1938) a obecního zastupitelstva v Třemošné byl zřízen od školního roku 1938/1939 jednorozční učební kurz (JUK), který rozšiřoval dosavadní vzdělání žáků měšťanské školy. K tomuto účelu bylo nutné adaptovat byt v obecním domě č. p. 1 na učebnu. Do nově otevřeného jednorozčního učebního kurzu bylo zapsáno 21 hochů a 9 dívek. Mimo to navštěvovalo měšťanskou školu 354 dětí v prvních až třetích třídách.

Vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava se odrazilo také na fungování školy. Bylo nutné zaměstnat učitele, kteří museli odejít z odstoupeného území – na zdejší školu byl přikázán např. učitel ze státní měšťanské školy v Nýřanech František Hírman či Robert Voráček z měšťanské školy v Chotíkově. Služby se dobrovolně zřekla odborná učitelka Božena Slavičková-Boháčová, která působila na zdejší škole od počátku školního roku 1921/1922. Dle úředního nařízení byla škola označena názvem *Bürgerschule in Tschemoschna – Měšťanská škola v Třemošné*, školní razítka i úřední tiskopisy měly dvojjazyčné označení. Bylo nutné vyřadit „závadné“ mapy, obrazy, učebnice a knihy žákovské knihovny ve váze více než 1 tuny. Změny nastaly i v učebních osnovách měšťanských škol, od školního roku 1939/1940 se stal dalším povinným předmětem německý jazyk.

Vládním nařízením ze dne 14. srpna 1941 se měšťanské školy s českým jazykem vyučovacím staly od školního roku 1941/1942 školami výběrovými, do první třídy měšťanské školy bylo možné nyní přijmout nejvýše 35 % žáků a žákyň z obecných škol. Nově byly organizovány jako čtyřtřídní a připojily se ke čtvrtému postupnému ročníku škol obecných. Výnosem ministerstva školství a národní osvěty ze dne 27. srpna 1941 se měšťanské školy přeměnily na hlavní školy, oficiální název školy nyní zněl: *Sprengelhauptschule in Tschemoschna – Újezdní hlavní škola v Třemošné*.

Ve školním roce 1941/1942 bylo rozšířeno vyučování německého jazyka již na 7 hodin týdně, naopak ubyla 1 hodina dějepisu a českého jazyka. Problémem výuky se staly školní učebnice, schválené byly pouze pro měřictví a přírodovědu, v ostatních předmětech museli žáci využívat pouze vlastních poznámek. Učitelé navštěvovali kurzy němčiny (6 hodin týdně), které byly organizovány okresním školním výborem. V prvních až čtvrtých třídách a JUKu bylo zapsáno již 504 dětí.

Vyučování ve třídách velmi komplikoval nejen nedostatek učitelských sil a stálé střídání učitelů, ale i zabránění celé školní budovy pro německé uprchlíky v listopadu 1944. 409 žáků prvních až čtvrtých tříd poté muselo docházet do místních hostinců, které nevyhovovaly po stránce hygienické ani pedagogické a byly od sebe značně vzdáleny. Výuku často narušovaly letecké nálety. Po vánočních prázdninách byly žactvu ukládány již jen dvakrát týdně domácí úkoly. Vyučování ve školní budově bylo opět zahájeno až 28. května 1945. Nábytek, sbírky učebních pomůcek, učitelská a žákovská knihovna, i školní archiv se po skončení války nacházely ve velmi špatném stavu.

V poválečných letech došlo v důsledku osídlování pohraničí k velkému pohybu obyvatelstva, který se odrazil i na množství žáků v jednotlivých třídách. Jestliže na začátku školního roku 1945/1946 bylo zapsáno 425 dětí, pak na konci školního roku jich bylo již jen 334. Nový oficiální název školy zněl *Měšťanská škola v Třemošné u Plzně*. Vedle prvních až čtvrtých tříd byl opět zřízen jednorozční učební kurz a mezi povinné předměty přibyla ruština.

Novým školským zákonem ze dne 21. dubna 1948 se dosavadní měšťanská škola přeměnila od školního roku 1948/1949 na *Střední školu v Třemošné* se čtyřmi postupnými ročníky. Při škole fungovaly zájmové kroužky (pěvecký, výtvarný, keramický, recitační...), doučovací skupiny a pionýrská organizace. Od školního roku 1949/1950 bylo ustanoveno sdružení rodičů a přátel školy.

Poslední školní rok 1952/1953 navštěvovalo školu ve čtyřech postupných třídách se čtyřmi pobočkami 296 žáků z Třemošné, Zruče, České Břízy, Záluží a Sence. Zákonem ze dne 24. dubna 1953 byly zdejší střední škola a I. národní škola spojeny v osmiletou střední školu se společnou správou.

Ředitelé:

Josef Bažant	1920–1932
František Šmolík	1932–1933
Václav Dražan	1933–1934
František Šmolík	1934–1936
František Šmůla	1936–1938
František Šmolík	1938–1949
Karel Kasík	1949–1953

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Archivní fond Střední škola Třemošná tvoří dochovaná písemná pozůstalost školy za posledních 34 let její existence. Nejstarším dokumentem je výkaz docházky a prospěchu I. a II. třídy ze školních let 1920–1921. Dochované archiválie byly nepochybně po celou dobu existence původce uloženy v budově školy.

Písemnosti byly předávány do archivu postupně při archivních prohlídkách spisového materiálu na Základní devítileté škole v Třemošné dne 31. 10. 1979 (č. přírůstku 487: výkazy docházky a prospěchu) a 22. 6. 1984 (č. přírůstku 616: konferenční protokoly, výkazy docházky a prospěchu), dále při skartačním řízení provedeném na Základní škole Třemošná dne 2. 10. 1997 (č. přírůstku 1165: 2 pamětní knihy).

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Archivní fond Střední škola Třemošná je označen názvem, který se používal v posledních 6 letech její existence. Zahrnuje období měšťanské školy (1920–1937), újezdní měšťanské školy (1938–1941), újezdní hlavní školy (1941–1945) a opět měšťanské školy (1945–1948). Protože byla vždy zachována přímá kontinuita a měnil se pouze název bez závažnějších změn obsahu instituce, jsou archiválie pokládány za písemnosti jednoho původce.

Dochované písemnosti pocházejí z let 1920–1953 (1966). Fond je mezerovitý, nedochovaly se žádné podací protokoly a konferenční protokoly jsou pouze z let 1950–1952. Výkazy docházky a prospěchu jsou neúplné a pro každý školní rok svázané vždy do jedné knihy.

Pamětní kniha (inv. č. 32) z let 1932–1940 je psána až za druhého ředitele školy Františka Šmolíka a obsahuje i retrospektivně psané události od prvních úvah o založení školy v roce 1909. Druhá pamětní kniha (inv. č. 33), která pochází z let 1940–1953 (1966), zahrnuje rovněž zápisy nově zřízené osmileté střední školy.

Popis školy z let [1931]–[1948] (tzv. Matrika školy – pohled na školu), původně vykazovaný jako úřední kniha, byl vzhledem ke svému charakteru zařazen mezi spisový materiál.

Pořádání a inventarizace fondu proběhly na základě pravidel pro zpracování archivního materiálu (Metodické návody a instrukce pro zpracování archivního materiálu. SAP X, 1960, č. 2, s. 215–310) a platné metodiky SOA v Plzni (Metodický pokyn ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek ze dne 12. března 2010).

Archivní fond obsahuje převážně knihy, které jsou řazeny do skupin podle obsahu a v jejich rámci chronologicky (konferenční protokoly, výkazy docházky a prospěchu, 2 pamětní knihy). Největší část fondu tvoří neúplná řada 30 výkazů docházky a prospěchu začínající školním rokem 1920–1921 a končící ve školním roce 1952–1953. Ze spisového materiálu se dochoval pouze spis z let [1931]–[1948]: Matrika školy – pohled na školu.

V roce 1984 byl archivní fond uložen do kartonů, v roce 1997 doplněn pamětními knihami a uspořádán Miloslavem Vildem.

Celkový rozsah archivního fondu Střední škola Třemošná činí 1,01 bm. Archiválie jsou psané česky, až na výjimky z období druhé světové války, kdy jsou některé úřední tiskopisy dvojjazyčné, české a německé. V souladu s přílohou č. 3 zákona č. 499/2004 Sb. byly zařazeny do I. kategorie pamětní knihy (inv. č. 32, 33), ostatní materiál do II. kategorie. Během inventarizace nebyla provedena žádná vnitřní skartace. Fyzický stav archiválií je vcelku vyhovující, a není proto nutný žádný restaurátorský ani konzervátorský zásah.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Archivní fond Střední škola Třemošná poskytuje poměrně ucelený obraz fungování školy. Nejdůležitějším pramenem jsou pamětní knihy zachycující velmi podrobně celé období historie školy. Obsahují chronologické zápisy podle jednotlivých školních let spolu se základními údaji o počtu tříd a žáků, životopisy učitelů, události ve škole, v obci, ve světě... Druhá pamětní kniha popisuje mimo jiné celkem podrobně události druhé světové války v Třemošné a její součástí je bohatá fotodokumentace a novinové výstřižky. Významnou výpovědní hodnotu mají rovněž výkazy docházky a prospěchu, ze kterých můžeme čerpat informace od založení školy v roce 1920 až do posledního školního roku 1952–1953.

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Archivní fond Střední škola Třemošná 1920–1953 (1966) uspořádala a inventář k němu zhotovila Šárka Babincová. Archivní fond byl inventarizován v říjnu až listopadu 2010, úvod k inventáři napsán v prosinci 2010 a čistopis pomůcky vyhotoven v červenci 2011 ve Státním okresním archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích.

V Plasích 14. 7. 2011

Šárka Babincová

Seznam použitých pramenů a literatury

Státní okresní archiv se sídlem v Plasích, *Archiv obce Třemošná 1821–1945 (1951)*,
Záležitosti obecné školy české a německé 1904–1942, inv. č. 119, N 10.

Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, *Národní škola Třemošná 1854–1953*.
Pamětní kniha 1912–1926, K 295. Pamětní kniha 1927–1940, K 296. Pamětní kniha 1940–
1953, K 297.

Sbírka zákonů a nařízení státu československého, 1919 (částka XL, č. 189, 3. 4. 1919).

Sbírka zákonů a nařízení státu československého, 1922 (částka 80, č. 226, 13. 7. 1922).

Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé, 1948 (částka 38, č. 95, 21. 4. 1948).

Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé, 1953 (částka 18, č. 31, 24. 4. 1953).

Věstník ministerstva školství a národní osvěty, 1939 (č. 135, 5. 10. 1939).

Věstník ministerstva školství a národní osvěty, 1941 (č. 89, 14. 8. 1941).

Věstník ministerstva školství a národní osvěty, 1941 (č. 96, 27. 8. 1941).

Věstník ministerstva školství a národní osvěty, 1941 (č. 97, 27. 8. 1941).

VILD, M. – KOUROVÁ, M. *110 let Základní školy v Třemošné 1894–2004*. Třemošná, 2004.

ZEITHAML, Jaromír – KREUZOVÁ, Božena – DOBRÝ, Jiří. *Třemošná 1181–2001. Pohled
do historie a současnosti obce*. Třemošná, 2001.

800 let Třemošné 1181–1981. Třemošná, 1981.

Seznam použitých zkratek

JUK	Jednoroční učební kurz
OŠ	Obecná škola
SAP	Sborník archivních prací
SOA	Státní oblastní archiv

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedm.
I. KNIHY			
1	Konferenční protokoly	1950–1952	K 1
2	Výkaz docházky a prospěchu I., II. tř.	1920–1921	K 2
3	Výkaz docházky a prospěchu I., II., III. tř.	1921–1922	K 3
4	Výkaz docházky a prospěchu I., II., III. tř.	1922–1923	K 4
5	Výkaz docházky a prospěchu I., II., III. tř.	1923–1924	K 5
6	Výkaz docházky a prospěchu I., II., III. tř.	1924–1925	K 6
7	Výkaz docházky a prospěchu I. A, I. B, II., III. tř.	1925–1926	K 7
8	Výkaz docházky a prospěchu I. A, I. B, II. A, II. B, III. tř.	1926–1927	K 8
9	Výkaz docházky a prospěchu I. A, I. B, II. A, II. B, III. tř.	1927–1928	K 9
10	Výkaz docházky a prospěchu I. A, I. B, II. A, II. B, III. tř.	1928–1929	K 10
11	Výkaz docházky a prospěchu I. A., I. B, II. A, II. B, III. tř.	1929–1930	K 11
12	Výkaz docházky a prospěchu I. A, I. B, II. A, II. B, III. tř.	1930–1931	K 12
13	Výkaz docházky a prospěchu I. A, I. B, II. A, II. B, III. tř.	1931–1932	K 13
14	Výkaz docházky a prospěchu I. A, I. B, II. A, II. B, III. A, III. B tř.	1932–1933	K 14
15	Výkaz docházky a prospěchu I. A, I. B, II. A, II. B, III. A, III. B tř.	1934–1935	K 15
16	Výkaz docházky a prospěchu I. A, I. B, I. C, II. A, II. B, III. A, III. B tř.	1935–1936	K 16
17	Výkaz docházky a prospěchu I. A, I. B, I. C, II. A, II. B, III. A, III. B tř.	1936–1937	K 17

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedn.
18	Výkaz docházky a prospěchu I. A, I. B, I. C, II. A, II. B, II. C, III. A, III. B tř.	1937–1938	K 18
19	Výkaz docházky a prospěchu I. A, I. B, I. C, II. A, II. B, II. C, III. A, III. B tř., JUK	1938–1939	K 19
20	Výkaz docházky a prospěchu I., II. A, II. B, II. C, III. A, III. B, III. C, IV. A, IV. B tř., JUK	1941–1942	K 20
21	Výkaz docházky a prospěchu I. A, I. B, II. A, II. B, III. A, III. B, III. C, IV. B tř., JUK	1942–1943	K 21
22	Výkaz docházky a prospěchu I., II. A, II. B, III. A, III. B, IV. A, IV. B, IV. C tř.	1943–1944	K 22
23	Výkaz docházky a prospěchu I., II. A, II. B, II. C, III. A, III. B, III. C, IV. A, IV. B tř.	1944–1945	K 23
24	Výkaz docházky a prospěchu I., II. A, II. B, III. A, III. B, III. C, IV. A, IV. B, IV. C tř., JUK A, JUK B	1945–1946	K 24
25	Výkaz docházky a prospěchu I. A, I. B, II. A, II. B, III. A, III. B, IV. A, IV. B tř., JUK A, JUK B	1946–1947	K 25
26	Výkaz docházky a prospěchu I. A, I. B, II. A, II. B, III., IV. tř., JUK A, JUK B	1947–1948	K 26
27	Výkaz docházky a prospěchu I. A, I. B, II. A, II. B, III. A, III. B tř., JUK A, JUK B	1948–1949	K 27
28	Výkaz docházky a prospěchu I. A, I. B, II. A, II. B, III. A, III. B, IV. A, IV. B tř.	1949–1950	K 28
29	Výkaz docházky a prospěchu I. A, I. B, II. A, II. B, III. A, III. B, IV. tř.	1950–1951	K 29
30	Výkaz docházky a prospěchu I. A, I. B, II. A, II. B, III. A, III. B, IV. A, IV. B tř.	1951–1952	K 30
31	Výkaz docházky a prospěchu I. A, I. B, II. A, II. B, III. A, III. B, IV. A, IV. B tř.	1952–1953	K 31
32	Pamětní kniha	1932–1940	K 32
33	Pamětní kniha	1940–1953 (1966)	K 33

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedn.
II. SPISOVÝ MATERIÁL			
Spisy			
34	Popis školy (tzv. Matrika školy – pohled na školu)	[1931]–[1948]	N 1

Název archivní pomůcky:	Střední škola Třemošná
Značka archivního fondu:	SŠ Třemošná
Časový rozsah:	1920–1953 (1966)
Počet evidenčních jednotek:	34 (33 úředních knih, 1 karton)
Počet inventárních jednotek:	34
Rozsah v bm:	1,01 bm
Stav ke dni:	14. 7. 2011
Zpracovatel archivního fondu:	Šárka Babincová
Zpracovatel archivní pomůcky:	Šárka Babincová
Počet stran:	14
Počet exemplářů:	4
Schválil:	Karel Rom dne 14. 7. 2011 – č. j. SOAP/060-317/2011